ZonMw

INTRODUCTIE ZONMW

Met kennis werken aan een gezonde samenleving

ZonMw als verbindende kracht achter vernieuwing in gezondheid, zorg en welzijn

Mei 2026

© Arenda Oomen

Inhoud

ZonMw: de verbindende kracht achter vernieuwing in gezondheid, zorg en welzijn

1. De gezondste generatie ooit

2. Onderzoek als motor voor vooruitgang

3. Passende zorg

4. Langdurige zorg en ondersteuning

5. Gezond en veilig opgroeien

6. Geestelijke gezondheid

7. Slimme inzet van technologie

ZonMw: de verbindende kracht achter vernieuwing in gezondheid, zorg en welzijn

Met kennis werken aan een goede gezondheid voor iedereen. Daar staan we voor. Dat is wat ons verenigt, wat ons drijft. Elke dag weer. Naar aanleiding van het coalitieakkoord laten we in deze publicatie zien hoe ZonMw bijdraagt aan het realiseren van de ambities van het kabinet-Jetten.

Vernieuwing in gezondheid, zorg en welzijn gaat over gezond leven en voorkomen dat we ziek worden. Over nieuwe behandelingen en geneesmiddelen en transities naar een toekomstbestendig stelsel van preventie, zorg en welzijn. Om hier de nodige stappen in te zetten is kennis nodig. Daarom stimuleert ZonMw al meer dan 25 jaar kennisontwikkeling en vernieuwing in gezondheid, zorg en welzijn. Daarbij richten we ons op 3 kernactiviteiten:

Programmeren en financieren
Samen met onze opdrachtgevers en partners bepalen we welke kennis en activiteiten nodig zijn, maken hier een programma voor en financieren de benodigde kennisontwikkeling, -benutting en -infrastructuren.

Verbinden en doorgeleiden
ZonMw verbindt mensen en organisaties op inhoud, proces en uitkomst. We brengen mensen samen en stimuleren samenwerking en dialoog met en tussen onze partners. Ook stimuleren we dat ontwikkelde kennis op de juiste plek in de praktijk terechtkomt en wordt benut.

Signaleren en agenderen
We signaleren kennishiaten en innovatiekansen om gezondheid, zorg en welzijn te verbeteren. Deze onderwerpen agenderen we samen met partners, bijvoorbeeld via signalementen en kennisagenda's.

We werken nauw samen met een brede groep partners, binnen én buiten de landsgrenzen: beleidsmakers, burgers en ervaringsdeskundigen, preventie-, zorg- en welzijnsprofessionals, onderzoekers, opleiders, onderzoeksinstellingen en ondernemers. Samen met hen zorgen we voor meer impact van kennis op gezondheid, zorg en welzijn en dragen we bij aan een wereld waarin goede gezondheid voor iedereen bereikbaar is.

ZonMw verbindt mensen. Hierdoor ontstaat een beweging die leidt tot passende zorg, innovatieve oplossingen en een gezonde toekomst voor iedereen. Bekijk onze campagnevideo op YouTube.

Aan de slag!

Met het coalitieakkoord kiest het kabinet voor een ambitieuze koers. We verkennen graag samen met u hoe ZonMw kan bijdragen aan het behalen van die ambities.

De samenwerkingen rond fietsveiligheid en de Nationale Strategie Vrouwengezondheid laat zien welke impact we kunnen bereiken als we ergens gezamenlijk de schouders onder zetten. Daarom benoemen we in deze publicatie op welke andere onderwerpen we kansen voor samenwerking zien. Ook beschrijven we wat ZonMw al in gang heeft gezet om de doelen uit het coalitieakkoord verder te brengen.

Dit doen we aan de hand van de volgende onderwerpen:

1. **De gezondste generatie ooit** - preventie, leefomgeving, leefstijl, gezondheidsverschillen

2. **Onderzoek als motor voor vooruitgang** – van fundamenteel en translationeel tot praktijkgericht onderzoek

3. **Passende zorg** – van eerste lijn tot topklinisch en van goede start tot waardig levenseinde

4. **Langdurige zorg en ondersteuning** – bouwen aan kennis en vernieuwing

5. **Gezond en veilig opgroeien** – preventie, ondersteuning en kansen krijgen voor de toekomst

6. **Geestelijke gezondheid** – Doen wat werkt en past op weg naar herstel

7. **Slimme inzet van technologie** – kansen verzilveren en risico's beperken

Deze publicatie is ons visitekaartje én een uitnodiging tot verder gesprek. wilt u verder praten over 1 van de onderwerpen uit deze publicatie? Neem dan contact met ons op. We kijken uit naar het voortzetten van de samenwerking met de mensen die ons al kennen en een vruchtbare kennismaking met nieuwe partners.

1. De gezondste generatie ooit

Gezondheid begint niet in het ziekenhuis, maar in het dagelijks leven. Daarom lopen thema's als preventie, een gezonde leefomgeving, leefstijl en het verkleinen van gezondheidsverschillen als rode draden door onze programma's. Zo bouwen we met kennis mee aan de gezondste generatie ooit.

© Gijs Versteeg

1.1. Gezonde leefomgeving

Op dit moment bepaalt de buurt waarin je opgroeit je gezondheidskansen. Hoe zorgen we voor een leefomgeving die uitnodigt tot gezond leven? En hoe verminderen we gezondheidsrisico's zoals fijnstof, microplastics en infecties? ZonMw financiert de ontwikkeling van kennis over deze en andere onderwerpen en stimuleert de toepassing ervan in de praktijk.

Een gezonde leefomgeving maak je samen
Idealiter nodigt de leefomgeving uit om te gaan wandelen, fietsen, hardlopen of samen te sporten. ZonMw werkt aan innovatieve oplossingen om dat te bereiken. Bewegen moet ook veilig zijn. Daarom ontwikkelen we manieren om het groeiende aantal fietsongelukken terug te dringen.

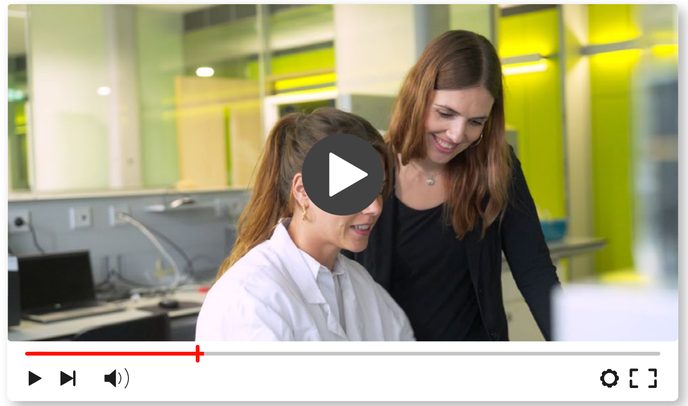
Gemeenten en GGD'en spelen een sleutelrol bij het inrichten van een gezonde leefomgeving.

De kennisbundel Samenwerken aan de gezonde leefomgeving van ZonMw en RIVM staat vol praktische tips, checklists en afwegingskaders om dit samen met bewoners concreet in te vullen.

Kennis voor gezonde wijken en sterke, zorgzame buurten

Een gezonde leefomgeving en een stevige sociale basis helpen mensen om langer gezond te blijven. Kennis kan daarbij ondersteunen. ZonMw heeft veel ervaring met praktijkgerichte wijkprogramma's waarin gezonde initiatieven worden ondersteund, sporten onder jongeren wordt gestimuleerd en kwetsbare volwassenen geholpen worden. We verkennen graag hoe we die ervaring in kunnen zetten om sterke, zorgzame buurten te realiseren.

Microplastics & health
Overal om ons heen zijn micro- en nanoplastics; in het water, in de lucht, en ook in wat we eten. Ze zijn ook in ons bloed. Wij laten uitzoeken wat het effect van microplastics op onze gezondheid is en hoe we ons hiertegen kunnen beschermen.

Toxicoloog Emma Kasteel: 'Nederland loopt voorop in onderzoek naar microplastics. ZonMw speelt daar ook echt een belangrijke rol in.' Bekijk de video op Youtube.

1.2. Leefstijl

Een gezonde leefstijl draagt bij aan een betere gezondheid en helpt bij het voorkomen of zelfs genezen van chronische aandoeningen. Wij werken aan manieren om daadwerkelijk een gezonde leefstijl door te voeren in een wereld vol stress en ongezonde verleidingen.

Gedrag, sporten, voeding

Gedragsverandering is en blijft een grote uitdaging. Zorgprofessionals kunnen het verschil maken. Daarvoor moeten zij wel weten wat werkt en hoe zij dat kunnen doen. ZonMw financiert daarom onderzoek naar de (kosten)effectiviteit van leefstijlinterventies in de zorg en naar de beste manier om deze breed in te voeren. Andere programma's zorgen met praktijkgerichte innovaties op het gebied van sport en bewegen ervoor dat mensen daadwerkelijk in beweging komen.

Over gezonde voeding is al veel bekend, maar er zijn wereldwijd nog veel openstaande vragen rondom voeding en voedselbeleid. ZonMw financiert daarom niet alleen Nederlands voedingsonderzoek, maar is ook partner in diverse internationale netwerken over voeding.

"Wat ik graag met mijn onderzoek wil blootleggen is dat de voedsel-omgeving niet zomaar in een vacuüm is ontstaan. Nee, daar zitten allerlei drijvende krachten achter.

JOREINTJE MACKENBACH,
EPDEMIOLOOG BIJ HET AMSTERDAM UMC
Bron: Impuls-magazine #9

© Arenda Oomen

1.3. Gezondheidsverschillen terugdringen

Grote gezondheidsverschillen hangen samen met opleidingsniveau, inkomen en werkomstandigheden. Deze sociaaleconomische gezondheidsverschillen vergroten de zorgvraag en het risico op uitval. Niet door individuele keuzes, maar door structurele ongelijkheden.

Investeren in een gezonde generatie
Gezondheidsverschillen beginnen vaak al heel vroeg: de eerste 1.000 dagen van een mensenleven zijn van doorslaggevend belang voor onze gezondheid.

> **"De zwangerschappen van nu, bepalen hoe de toekomstige generaties het doen.**
>
> ERIC STEEGERS
> Bron: Impuls-magazine #7

Daarom investeert ZonMw op het gebied van zwangerschap en geboorte en kwetsbaar ouderschap bewust in het versterken van kansengelijkheid.

We ontwikkelen nieuwe kennis en praktische tools om kinderen en jongeren een gezonde basis mee te geven, van mentale gezondheid en gezonde voeding tot het voorkomen van gehoorschade. Professionals in de jeugdgezondheidszorg (JGZ) krijgen actuele handvatten mee voor hun bijdrage aan gezond opgroeien in Nederland. Voor mensen van alle leeftijden werken we eraan dat iedereen mee kan doen met sporten, ook als zij minder geld hebben.

Aandacht voor mensen in een kwetsbare positie
Mensen in een kwetsbare positie hebben vaak onvoldoende tijd, geld en ruimte in hun hoofd om de juiste keuzes te maken rond leefstijl en gezondheid. Daarom krijgt preventie bij deze groep extra aandacht. Door gericht kennis te verzamelen en wijkgericht te werken aan oplossingen hopen we voor verschillende kwetsbare groepen verbeteringen mogelijk te maken.

Nederland als samenleving voor iedereen

Meedoen en ertoe doen zijn belangrijke voorwaarden voor iemands welzijn. Helaas is dat voor mensen met een beperking nog niet vanzelfsprekend. Er wordt gewerkt aan concrete verbeteringen, maar opschaling van initiatieven blijft achter. We verkennen graag hoe we, bijvoorbeeld met implementatieprogramma's, kunnen bijdragen aan het doel om Nederland in 2040 een samenleving voor iedereen te laten zijn.

1.4. Werk: de sleutel tot participatie en bestaanszekerheid

Werk is een bron van inkomen en bestaanszekerheid. Wie werkt, doet mee in de samenleving, en dat is goed voor je gezondheid. Daarom stimuleert ZonMw het verzamelen en toepassen van kennis over de wisselwerking tussen werk, inkomen en gezondheid. We ondersteunen gemeenten met kennis en praktische oplossingen rond re-integratie, armoede en schulden. We bundelen kennis over de beste manier om na de diagnose kanker een baan te behouden of terug te keren naar werk. We ondersteunen de opleiding van bedrijfsartsen en de ontwikkeling van hun expertise om te zorgen dat werknemers aan de slag blijven.

Voor de zorg en andere sectoren met personeelstekorten is het belangrijk dat vrouwen die willen werken, daartoe ook de kans krijgen. Ook is het van belang dat vrouwen economisch op eigen benen kunnen staan, zodat ze veerkrachtiger zijn bij tegenslag. Daarom werken we aan de economische zelfstandigheid van vrouwen.

Meer mensen begeleiden naar betaald werk en uitval voorkomen

Steeds meer jonge vrouwen raken arbeidsongeschikt vanwege psychische klachten. ZonMw kan helpen om inzicht te krijgen in de oorzaken daarvan, zodat uitval kan worden teruggedrongen. Verder zitten veel mensen met een beperking tegen hun zin in thuis. ZonMw ziet kansen in pilots waarmee werkgevers over de streep worden getrokken. Ook ligt er veel ongebruikte kennis die geïmplementeerd kan worden. We verkennen graag hoe we het beste bij kunnen dragen

© Gijs Versteeg

2. Onderzoek als motor voor vooruitgang

Wetenschap en onderzoek zijn het fundament voor vooruitgang. Om daadwerkelijk verschil te maken en te werken aan noodzakelijke transities, stimuleert ZonMw onderzoek in de hele kennisketen: van fundamenteel onderzoek tot en met toepassing in de praktijk. Een goede afstemming tussen onderzoek en praktijk en aandacht voor het zorgvuldig verzamelen en opslaan van data zijn daarbij cruciaal.

© Arenda Oomen

2.1. Fundamenteel en translationeel onderzoek

De ontwikkelingen in biomedische wetenschap en technologie gaan duizelingwekkend snel. Innovaties zoals gen- en (stam)celtherapieën bieden hoop op verbetering of zelfs genezing voor patiënten die nu nog ongeneeslijk ziek zijn. Nederland is internationaal toonaangevend op een aantal onderzoeksterreinen. Dat houden we graag zo door te investeren in onderzoek dat aansluit bij de grote uitdagingen van deze tijd. De vertaalslag van laboratorium naar kliniek is daarbij een cruciale schakel. ZonMw stimuleert dit translationele onderzoek samen met verschillende partners. We dragen ook bij aan het opzetten van een innovatieve infrastructuur voor de ontwikkeling van nieuwe geneesmiddelen en productiemethoden. Startende en groeiende innovatieve bedrijven en academische groepen kunnen hiervan profiteren.

Preventie door onderzoek naar (digitale) biomarkers

Biomarkers zijn meetbare signalen van het lichaam die iets zeggen over gezondheid, ziekte of herstel. Onderzoek hiernaar helpt om gezondheidsproblemen eerder te signaleren of zelfs te voorkomen. Zo houden we mensen langer gezond en aan het werk. Digitale biomarkers – signalen die worden gemeten via wearables of sensoren – kunnen zorg op afstand mogelijk maken. Dit vermindert de druk op zorgpersoneel en helpt zorgkosten te verlagen. We verkennen graag samen welke kansen er liggen.

Aan innovatie in de zorg gaat vaak jarenlang fundamenteel en ongebonden onderzoek vooraf. ZonMw steunt dit onderzoek onder meer in de open competitie, met NWO als opdrachtgever. Samen met NWO werken we ook aan enkele routes in de Nationale Wetenschapsagenda (NWA), met verschillende vormen van onderzoek. Programma's over aandoeningen zoals kanker, dementie, hart- en vaatziekten, infectieziekten en antibioticaresistentie omvatten vaak een groter stuk van de kennisketen. Dat geldt ook voor onze programma's over post-COVID en ME/CVS. Een speciaal ZonMw-programma financiert het fundamentele en translationele onderzoek met stamcellen.

Samenhangend onderzoek naar post-acute infectieuze syndromen (PAIS)

In Nederland hebben honderdduizenden mensen langdurige klachten na een infectie. Er is nog geen behandeling voor deze PAIS'en. De last voor individu, zorg, arbeid en samenleving is dan ook hoog. PAIS'en zoals post-COVID en ME/CVS vertonen belangrijke overeenkomsten. Daarom biedt samenhangend onderzoek een unieke kans op versnelling: door onderzoek, disciplines en de praktijk te verbinden kunnen doorbraken sneller worden bereikt. We bespreken graag hoe ZonMw hier een rol in kan spelen.

Onderzoekstalenten en bruggenbouwers
ZonMw ziet uit naar de aangekondigde talentstrategie van het kabinet-Jetten. Talentontwikkeling is een belangrijk aandachtspunt voor ons. Daarom steunen we talentvolle onderzoekers op verschillende momenten in hun loopbaan. Ook stimuleren we onderzoekers om in het buitenland onderzoekservaring op te doen. De wisselwerking tussen onderzoek en praktijk bevorderen we met klinische fellows (vaak medisch specialisten) die patiëntenzorg en wetenschap combineren, bijvoorbeeld in de ggz, in het dementieonderzoek en onderzoek naar gender en gezondheid.

Proefdierwijs onderzoek
Dankzij innovaties zoals stamcelonderzoek kunnen steeds meer wetenschappelijke vragen beantwoord worden zonder dat daar proefdieren bij nodig zijn. Dat is goed nieuws voor de dieren en biedt ook wetenschappelijk kansen. ZonMw speelt al 25 jaar een belangrijke rol in de transitie naar proefdiervrije innovaties en een verantwoorde uitvoering van de dierproeven die nog noodzakelijk zijn.

Ethiek en wetten
In onderzoek, gezondheidszorg en gezondheidsbeleid spelen diverse ethische kwesties. Wij werken aan nieuwe inzichten die praktijk en beleid ondersteunen. En we evalueren wetten op het gebied van gezondheid en zorg.

© Arenda Oomen

Vrouwengezondheid

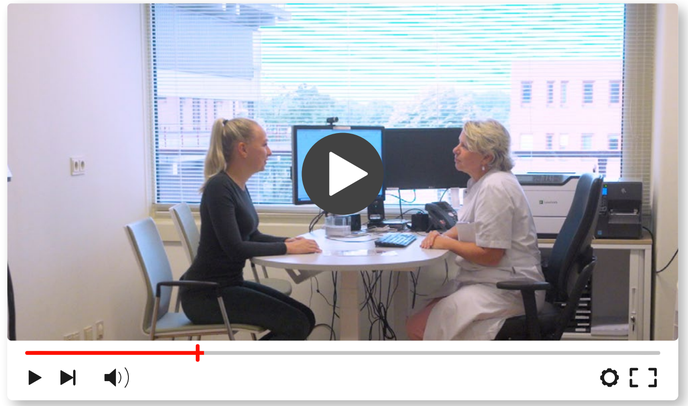
Door in zorgonderzoek aandacht te hebben voor sekse- en genderverschillen, verbetert de kwaliteit van zorg. ZonMw draagt hieraan bij met programma's zoals Vrouwspecifieke gezondheid. Aandacht voor zulke verschillen was in het verleden helaas niet vanzelfsprekend. Daardoor was bijvoorbeeld niet bekend dat vrouwen heel andere klachten en symptomen kunnen hebben bij hart- en vaatziekten. Ook is nog meer kennis nodig over de rol van hormonen bij aandoeningen als migraine en diabetes.

Ervaringsdeskundige en voorzitter Endometriose Stichting Bianca de Bie: 'Menstruatiepijn die je buitenspel zet, is niet normaal.' Bekijk de video op YouTube.

Aandacht voor vrouwengezondheid kan miljarden opleveren

Er is een inhaalslag nodig als het gaat om vrouwspecifieke en -sensitieve zorg. Dat blijkt ook uit de cijfers: vrouwen leven minder lang in goede gezondheid dan mannen. Dit komt onder andere door verkeerde diagnoses en bijwerkingen van geneesmiddelen. Naast het individuele leed kost het de Nederlandse maatschappij jaarlijks € 7,6 miljard. Aanpakken van dit kennishiaat kan dus veel opleveren. ZonMw draagt al bij aan de uitvoering van de Nationale Strategie Vrouwengezondheid. We bespreken graag waar in de toekomst nog kansen liggen.

Hoogleraar Judith Huirne: 'Vrouwspecifieke aandoeningen zijn jarenlang niet serieus genomen, terwijl blijkt dat ze een enorme impact hebben.' Bekijk de video op YouTube.

> **"21ste-eeuws onderzoek doen op grond van 19e-eeuwse veronderstellingen over man-vrouwverschillen, dat kan natuurlijk niet.**
>
> JET BUSSEMAKER
> VOORZITTER VAN DE RAAD VOOR VOLKSGEZONDHEID & SAMENLEVING
> Bron: ZonMw-artikel over vrouwengezondheid

2.2. Internationale samenwerking

Veel van de gezondheidsvraagstukken waar we voor staan zijn niet uniek voor Nederland. Ook kosten onderzoeken en innovaties vaak meer dan Nederland alleen kan opbrengen. Daarom werkt ZonMw samen met andere landen, binnen én buiten Europa. Door deze samenwerking kunnen budgetten voor onderzoek en innovatie gecombineerd worden, waardoor de slagkracht groter wordt. Ook stelt het onderzoekers in staat om expertise te delen en grotere datasets te gebruiken. Kennis die internationaal wordt opgedaan vloeit weer terug naar Nederland en draagt bij aan verbeteringen en kostenbesparing in de Nederlandse gezondheidszorg.

ZonMw is al jarenlang als partner betrokken bij verschillende internationale initiatieven op onderwerpen zoals antimicrobiële resistentie, hart- en vaatziekten, persoonsgerichte geneeskunde, zeldzame aandoeningen, de transformatie van het zorgstelsel en infectieziektenbestrijding. Dit blijven we ook in de toekomst doen, samen met NWO en aansluitend op de ambities van het kabinet-Jetten.

© Niels Boven

2.3. Praktijkgericht onderzoek

Impactvolle vernieuwing kan ook ontstaan in de praktijk. Als er korte lijnen zijn tussen onderzoek en praktijk, is het makkelijker om antwoorden te vinden die aansluiten bij de praktijk en daar kunnen worden toegepast. Daarom stimuleert ZonMw de samenwerking tussen praktijk, beleid, ervaringsdeskundigen, onderzoek en opleiding rond specifieke thema's. Omdat we weten dat kennis pas écht verschil maakt als je daar planmatig mee aan de slag gaat, zetten we al sinds onze oprichting in op gebruikersgerichte kennisbenutting.

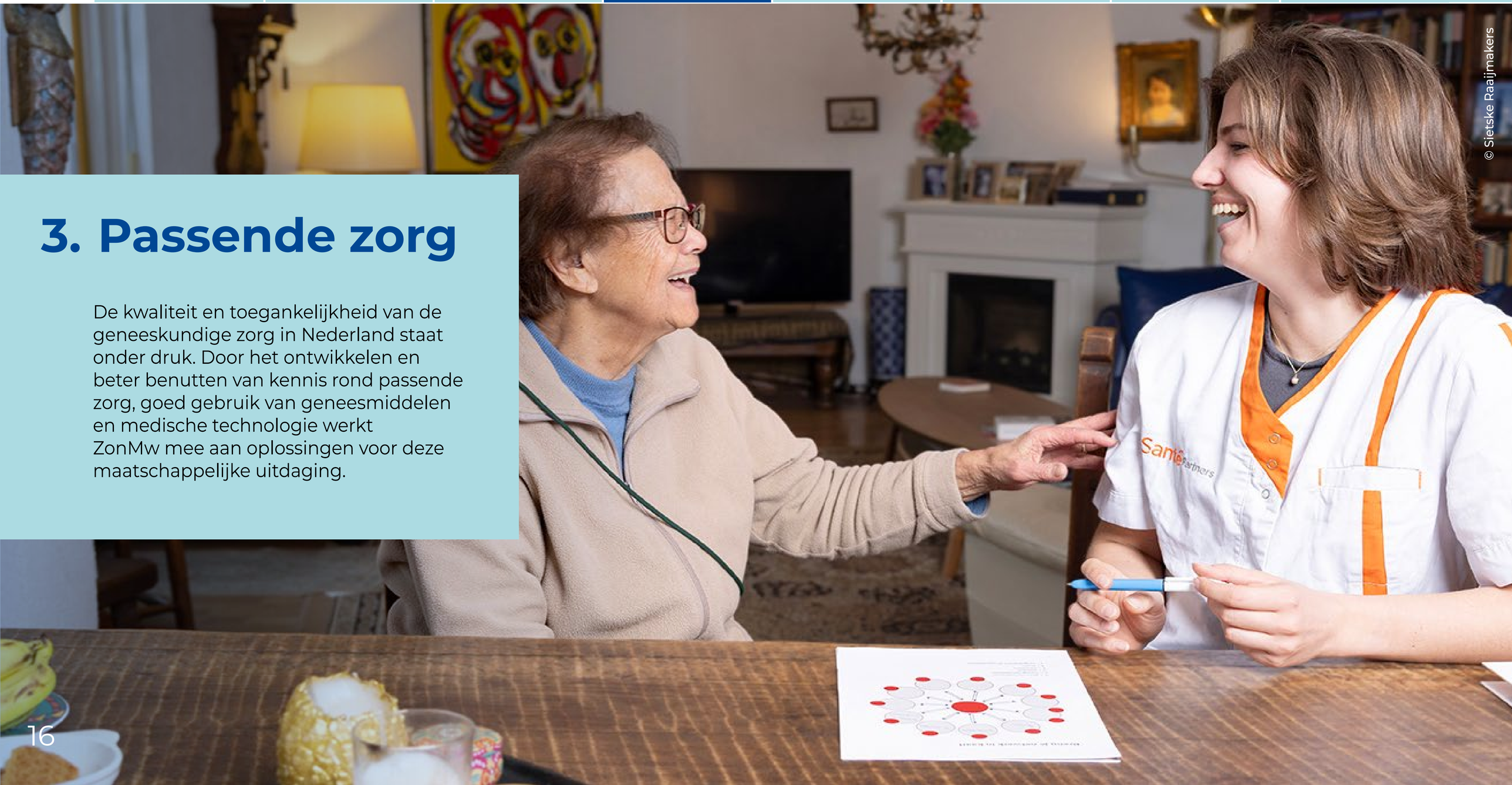
Regionale samenwerking: academische werkplaatsen en living labs

Regionale samenwerking is een sleutelbegrip bij innovatie en transformatie. In onze academische werkplaatsen komen lokale beleidsmakers, zorgprofessionals, onderzoekers, opleiders en ervaringsdeskundigen samen om praktijkgerichte oplossingen te ontwikkelen. In 'living labs' worden innovaties ontwikkeld en getoetst in en met de doelgroep, midden in de samenleving.

Samenwerking met het mbo

Praktijkgericht onderzoek in het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) is onmisbaar voor innovaties rond gezondheid en zorg, bijvoorbeeld rond dementie en onbegrepen gedrag. Het mbo krijgt ook een grotere rol in kennisnetwerken zoals academische werkplaatsen, om de toepassing van kennis door (mbo)professionals in de praktijk te bevorderen. Binnen het PharmaNL Human Capital Growth (HCG) programma zet ZonMw in op het scholen van talenten met onder andere een mbo-achtergrond om de farmaceutische sector in Nederland te versterken.

> **"Laten we het enorme potentieel van het mbo beter benutten.**
>
> ADA TER MATEN - SPEKSNIJDER
> PRACTOR
> Bron: Impuls-magazine #8

3. Passende zorg

De kwaliteit en toegankelijkheid van de geneeskundige zorg in Nederland staat onder druk. Door het ontwikkelen en beter benutten van kennis rond passende zorg, goed gebruik van geneesmiddelen en medische technologie werkt ZonMw mee aan oplossingen voor deze maatschappelijke uitdaging.

3.1. Passende zorg als rode draad

Ons kaderprogramma Passende Zorg draagt bij aan het toegankelijk en betaalbaar houden van de zorg die verzekerd is via de zorgverzekeringswet (Zvw). Het levert kennis op die helpt beslissen welke zorg wel of niet vergoed wordt (pakketbeheer). Ook wordt onderzocht hoe zorg eenvoudiger en dichter bij huis aangeboden kan worden en hoe we voorkomen en vertragen dat mensen in de langdurige zorg terechtkomen. Ook andere programma's dragen bij aan passende zorg, bijvoorbeeld door de optimale toepassing van bestaande geneesmiddelen.

Passende zorg als de norm

De transitie naar passende zorg vraagt de komende jaren een transformatie van weten 'welke zorg werkt' naar 'hoe zorg het beste geleverd en georganiseerd moet worden'. Dat vraagt om een lange adem. Het is daarom van groot belang dat het kaderprogramma Passende Zorg dat in 2028 afloopt, voortgezet en doorontwikkeld wordt.

Samen beslissen en samen beleid maken

Samen beslissen is 1 van de basisprincipes van passende zorg en krijgt dan ook in verschillende projecten aandacht. Verder stimuleren we met onze subsidievoorwaarden de gelijkwaardige participatie van ervaringsdeskundigen. Ook zetten we in op betrokkenheid van patiëntenorganisaties bij beleidsveranderingen, bijvoorbeeld via het programma Infrastructuur beleidsparticipatie.

Inzet van technologie

Technologie kan helpen om de druk op zorgverleners te verminderen. Wij stimuleren e-healthoplossingen en innovatieve medische technologie die ervoor zorgen dat er minder zorgpersoneel nodig is voor goede zorg en dat mensen in de eigen leefomgeving toegang tot zorg krijgen. De inzet van zorgtechnologie in de gehandicaptenzorg wordt met kennis onderbouwd, zodat we beter weten welke technologie bijdraagt aan een beter leven.

Arbeidsbesparende technologie

Er liggen kansen om veelbelovende arbeidsbesparende technologieën voor de geneeskundige zorg sneller naar de implementatie en opschalingsfase te brengen. Een continuering of doorontwikkeling van een programma zoals IMDI, kan hieraan bijdragen.

Kennisinfrastructuren

Regionale samenwerking is 1 van de belangrijkste bouwstenen van de noodzakelijke transformatie van ons zorgsysteem naar een nieuw gezondheidssysteem. Wij dragen hieraan bij, waarbij ook kennis in de regio een belangrijke verbindende factor is.

3.2. Eerstelijns- en huisartsenzorg

De huisarts speelt een sleutelrol bij het realiseren van passende zorg en het voorkomen van overbodige verwijzingen. ZonMw ondersteunt daarom duurzame kwaliteitsverbetering in de eerste lijn en de wetenschappelijke onderbouwing van de huisartsenzorg. Samenwerking in de eerste lijn wordt geoptimaliseerd in programma's voor huisartsen, paramedici en verpleging en verzorging.

© ANP - Patricia Rehe

3.3. Palliatieve zorg

In de laatste fase van het leven draagt passende zorg bij aan een waardig levenseinde met zo min mogelijk lijden. Naast medische en verpleegkundige zorg is ook aandacht nodig voor zingeving en de rol van naasten. Mede dankzij kennis die wij hebben ontwikkeld en beschikbaar gesteld aan zorgprofessionals is de palliatieve zorg in Nederland de afgelopen jaren versterkt.

© Niels Boven

4. Langdurige zorg en ondersteuning

Langdurige zorg is essentieel voor de kwaliteit van leven van de mensen die erop aangewezen zijn, zoals ouderen en mensen met een beperking of chronische aandoening. Door stijgende kosten en een krappe arbeidsmarkt dreigt deze zorg in de knel te komen. Kennis kan het verschil maken, maar dat vraagt wel om een cultuuromslag.

4.1. Kennisontwikkeling over de langdurige zorg

Innovatie van de langdurige zorg en ondersteuning is hard nodig. Een omslag naar bewezen effectieve zorg betekent enerzijds werken aan kennis en anderzijds aan het ondersteunen van zorgprofessionals in veranderingsprocessen. Samen met onze partners werken we als ZonMw in verschillende programma's aan verbeteringen, bijvoorbeeld voor mensen met dementie en mensen met een verstandelijke beperking.

> **"Ik zat de hele dag thuis en wilde graag nog iets doen voor anderen. Hier in de buurt is een verpleeghuis. Nu help ik daar 3 ochtenden per week met koffie inschenken.**
>
> MEVROUW HERMSEN
> OUDERE MET DEMENTIE
> Bron: productenboekje 'dementie in de dagelijkse praktijk'

Risico's voor mensen met een lvb voorkomen

Mensen met een licht verstandelijke beperking (lvb) lopen extra risico, bijvoorbeeld om dakloos te raken of in aanraking te komen met justitie. Kennisontwikkeling op deze gebieden kan helpen om deze cijfers omlaag brengen. Mogelijk ligt daar een rol voor ZonMw; dit verkennen we graag in een gesprek.

In verschillende akkoorden wordt ingezet op kwaliteit van bestaan, eigen regie en zelfstandigheid. Thuis waar het kan of in een passende woonvorm als dat nodig is. ZonMw draagt met verschillende programma's bij aan kennisontwikkeling over deze thema's.

© Paula van Driesten

4.2. Passende zorg in de langdurige zorg

Ook in de langdurige zorg maken we passende zorg de norm, zodat de zorg die onder de wet langdurige zorg (Wlz) valt betaalbaar en bemensbaar blijft. Anders dan bij de geneeskundige zorg ligt het accent niet op genezen, maar op het verbeteren van de kwaliteit van leven en het ondersteunen van zelfstandigheid. Dat vraagt andere vormen van onderzoek om te kijken wat werkt. Daarom werken we aan de ontwikkeling van geschikte onderzoekmethodieken. We bouwen ook aan een kennisinfrastructuur in de langdurige zorg, om kennisontwikkeling en -benutting in deze sector te stimuleren.

Gezondheid is meer dan zorg alleen. In de Toekomstverkenning Zorg en Cultuur laat we zien hoe inzet van kunst en cultuur kan bijdragen aan het voorkomen van een zorginfarct.

Zelfstandigheid bevorderen

Wij financieren het verzamelen en toepassen van kennis om de zelfstandigheid van (kwetsbare) ouderen te vergroten. Zo ontlasten we ook thuiszorg en wijkverpleging. Onze inspiratiewijzer ‘dagactiviteiten voor mensen met dementie’ helpt mensen met dementie om zo lang mogelijk

> **Als we over 20 jaar verschil willen maken in de kwaliteit van bestaan van mensen met een zorgbehoefte, moeten we nu beginnen.**
>
> CRÉTIEN VAN CAMPEN
> SENIOR WETENSCHAPPELIJK MEDEWERKER
> SOCIAAL CULTUREEL PLANBUREAU
> Bron: Toekomstverkenning Zorg en Cultuur

4.3. Samenwerken binnen kennisinfrastructuren

Werken aan kwaliteit in de langdurige zorg vraagt om goede samenwerking van de zorg met onderwijs, onderzoek, beleid en ervaringsdeskundigheid. Liefst regionaal, met inbreng van mbo, hbo en wo. ZonMw investeert in zulke kennisinfrastructuren: voor ouderen, mensen met een zintuiglijke beperking, cliënten met een hoge en complexe zorgbehoefte en mensen met een verstandelijke beperking.

Sectoroverstijgende samenwerking

Zorgprofessionals krijgen steeds vaker te maken met een combinatie aan aandoeningen die s ectoren overstijgt, zoals dementie in combinatie met gedragsproblemen of een beperking. Sectoroverstijgende kennisontwikkeling is daarom hard nodig. We bespreken graag hoe kennisinfra-structuren hier een rol in kunnen spelen.

© Studio Oostrum

4.4. Aandacht voor mantelzorg

Mantelzorgers zijn onmisbaar in een samenleving waarin we naar elkaar omkijken. Mantelzorg kan echter ook belastend zijn, met kosten en ongewenste gevolgen voor de mantelzorger, de samenleving en de economie. Ook is de wisselwerking tussen zorgprofessionals en mantelzorgers vaak complex. Verschillende ZonMw-projecten en -programma's besteden aandacht aan de behoeften van mantelzorgers, bijvoorbeeld zorgmedewerkers die ook mantelzorger zijn of mantelzorgers met een migratieachtergrond. Ook kan technologie helpen om de druk op mantelzorgers te verminderen.

"Naasten hebben vaak al een enorme hoeveelheid kennis opgebouwd. Ze weten: dit helpt, dit maakt iemand onrustig, dit werkt averechts. Die kennis is onmisbaar.

Brenda van den Broek
Postdoctoraal onderzoeker NAH+
Bron: ZonMw-artikel over het betrekken van naasten

© Arenda Oomen

© Studio Oostrum

5. Gezond en veilig opgroeien

Een goede start is een belangrijke basis voor een gezond leven. Helaas is dat niet voor iedereen vanzelfsprekend. Inmiddels krijgt 1 op de 7 kinderen jeugdzorg. Die druk op jeugdzorg is niet houdbaar. Preventie en ondersteuning vanuit het sociaal domein kunnen een alternatief bieden. ZonMw kijkt wat wanneer werkt voor wie, met praktijkgericht onderzoek samen met betrokkenen.

5.1 Een goede start als basis

Alles begint bij jeugd
Sociaaleconomische verschillen in gezondheid en welzijn beginnen al op jonge leeftijd. Hoewel de Nederlandse jeugd gemiddeld tot de gelukkigste van Europa behoort, nemen (mentale) gezondheidsproblemen toe, met name ook bij kinderen in achterstandssituaties. Ook als ouders problemen hebben (schulden, verslaving, ggz-problematiek) is de kans veel groter dat hun kinderen zorg nodig hebben. Daarom besteedt ZonMw extra aandacht aan de leefwereld van kinderen en gezinnen. Naast het verbeteren van de kwaliteit en effectiviteit van de jeugdgezondheidszorg (JGZ) en de jeugdhulp zetten we in op het versterken van de sociaalpedagogische basis en de af- en ombouw van de residentiële jeugdzorg. We stimuleren daarbij domeinoverstijgende samenwerking.

Verder maken we ruimte voor innovatie en experimenten. In een innovatieve subsidieronde konden jongeren zelf onderzoeksthema's aandragen. En ook in de proeftuinen Maatschappelijke Diensttijd (MDT) staan experimenteren en een positieve insteek centraal. We verkenden hoe zo'n MDT eruit kan zien en wat daarin belangrijk is voor jongeren.

Effectiviteit van interventies
Kinderen in Nederland moeten gezond, gelukkig en met een goede dosis weerbaarheid kunnen opgroeien. Daarvoor is kennis nodig over wat werkt. Omdat er veel verschillende interventies zijn zet ZonMw in op onderzoek naar kernelementen van interventies. De Keuzehulp jeugd en gezin bundelt deze kennis voor professionals.

Specialistische hulp voor jongeren met zware problematiek

Specialistische hulp moet beter aansluiten op jongeren met zware en complexe problematiek. Hoe realiseren we een afname van doorverwijzingen en bieden we tegelijkertijd passende zorg? En welke rol speelt kennis hierin? Het lijkt ons waardevol om hierover eens van gedachten te wisselen.

> **De alledaagse leefomgeving is dé aangewezen plek voor hulp of een duwtje in de goede richting.**
>
> MARJOLIJN DISTELBRINK,
> ONDERZOEKER KENNISWERKPLAATS JEUGD
> AMSTERDAM-AMSTELLAND
> Bron: Kennismagazine Jeugd, themanummer 1

Kennisinfrastructuur

In de Kenniswerkplaatsen Jeugd werken jongeren en hun ouders samen met professionals in beleid, onderzoek en opleiding in de regio aan verbeteringen van de jeugdhulp. Zo bleek een praktijkondersteuner Jeugd & Gezin (POH J&G) meerwaarde te hebben voor jongeren in probleemsituaties en hun ouders. In de werkplaatsen ontstaan ook waardevolle en kansrijke verbindingen tussen de jeugdhulp en haar partners: jeugdgezondheidszorg (JGZ), onderwijs, volwassenen-ggz en het sociale domein. De grootste meerwaarde bleek passende hulp aan jongeren en ouders en het overbruggen van wachttijd voor de specialistische jeugd-ggz. Onderzoeksprojecten in de jeugd-ggz leverden kennis op waarmee korter durende effectieve interventies kunnen worden ingezet.

© Studio Oostrum

6. Geestelijke gezondheid

Geestelijke gezondheid hangt nauw samen met lichamelijke gezondheid en sociale factoren. Voor veel mentale problemen ligt de beste oplossing dan ook buiten de ggz. Aan de andere kant hebben ernstige psychiatrische aandoeningen een grote impact op individu en samenleving. ZonMw werkt en denkt graag mee over preventie, werken aan veerkracht, continuïteit en (bemoei)zorg.

© Arenda Oomen

6.1 Onderzoek naar mentale gezondheid

Passende ggz
Bij verschillende ZonMw-programma's rond geestelijke gezondheid is passende zorg een leidraad. Wetenschappelijke inzichten, onder meer op het gebied van vroege herkenning en behandeling en gepersonaliseerde zorg, worden ingezet om de zorg te verbeteren en de wachtlijsten aan te pakken. Er is al veel bereikt op de thema's jeugd, digitale zorg, voorkomen van erger en zelfregie en herstel, maar het blijkt een uitdaging om in de overvolle ggz innovaties door te voeren. De Kwaliteitsgelden ggz worden ingezet om de kwaliteit van de ggz te verbeteren. Ook in het brede Kaderprogramma Passende Zorg zijn projecten gewijd aan de ggz, onder meer gericht op het ggz zorgaanbod, verbeteren van de kennisinfrastructuur (zoals de academische werkplaats langdurige ggz) en (kosten)effectiviteitsonderzoek.

Sociale benadering

Voor veel mensen die in de ggz behandeld worden, kan hulp en ondersteuning in de leefomgeving en het sociaal domein bijdragen aan herstel en symptoomvermindering. Er is winst te boeken door een sociale benadering waarin zorg en de sociale omgeving elkaar versterken. Om dit te realiseren is niet alleen kennis nodig, maar ook experimenteerruimte, met name rond de bekostiging. We bespreken graag welke rol ZonMw kan spelen.

Wachttijden
Niemand wil vastlopen met psychische klachten en maanden moeten wachten op passende hulp. Toch zijn de wachttijden in de ggz al jaren een moeilijk oplosbaar probleem. Verschillende factoren spelen een rol, van de samenwerking in de regio tot personeelstekorten. Wij werken aan kennis en concrete oplossingen in de regio, aansluitend op de ambities van het kabinet.

> **"Het blijkt cruciaal om te kijken naar hoe we kunnen voorkomen dat mensen psychische klachten ontwikkelen waarvoor zij ggz-zorg nodig hebben. Dit vraagt om een brede maatschappelijke aanpak.**
>
> JENNY BOUMANS
> ONDERZOEKER TRIMBOS-INSTITUUT

Effect van gender en sekse op mentale gezondheid
Over de invloed van gender, biologische sekse en levensfase op psychiatrische aandoeningen en mentale problemen is nog veel te weinig bekend. ZonMw zet in op het vinden van de juiste kennis om geestelijke gezondheid en weerbaarheid te bevorderen en zo nodig betere zorg te kunnen leveren.

Onbegrepen gedrag
Herstelgerichte nazorg en het herkennen van signalen voorafgaand aan escalatie kunnen bijdragen aan een vermindering van gedrag dat tot onbegrip en maatschappelijke onrust leidt. Wij werken in de regio's met betrokken professionals en ervaringsdeskundigen aan een aanpak die werkt.

Onderzoek naar negatieve effecten van sociale media en AI

Het kabinet wil kinderen en jongeren beter beschermen tegen online risico's en gezond mediagebruik bevorderen. Ook voor volwassenen spelen er diverse vragen over de impact van sociale media en AI op mentale gezondheid. ZonMw kan onderliggende kennisvragen onderzoeken, ook over de effectiviteit van maatregelen zoals een minimumleeftijd voor sociale media.

© Arenda Oomen

7. Slimme inzet van technologie

Technologie en gegevensuitwisseling kunnen bijdragen aan het oplossen van maatschappelijke uitdagingen in gezondheid, zorg en welzijn. Verantwoord gebruik is daarbij essentieel. FAIR data, onderzoek op basis van real world data en innovatieve onderzoeksmethoden zijn manieren om te profiteren van de voordelen van techniek en data, zonder ongewenste bijwerkingen te veroorzaken.

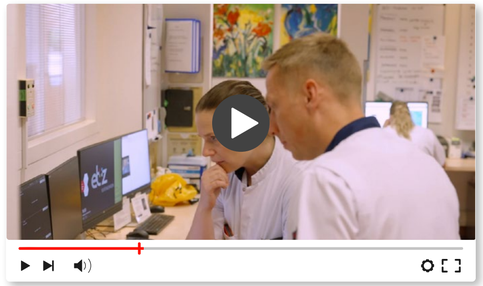
© Arenda Oomen

7.1. Technologie in de zorg

Kansen met AI
De snelle ontwikkelingen op het gebied van kunstmatige intelligentie (AI) bieden ongekende kansen om diagnoses te verbeteren, processen te versnellen en de zorg toekomstbestendiger te maken. Tegelijkertijd brengt de toepassing van AI belangrijke vragen met zich mee, bijvoorbeeld over ethiek, privacy, duurzaamheid en organisatie. Het is daarom cruciaal dat innovaties met kennis en zorgvuldigheid worden ontwikkeld en toegepast. Dit vraagt om gezamenlijke actie van zorgveld en overheid, blijkt ook uit ons signalement Toekomstbestendige zorg met AI.

Een veelbelovende toepassing van AI in de zorg is het terugdringen van administratieve taken. Nu beslaat dat 30 - 40% van de werktijd van zorgverleners. Kan de computer straks meeluisteren en automatisch een verslag maken of meedenken? Wij werken aan een consortium dat dit mogelijk moet gaan maken, voor alle sectoren van de zorg.

Stimuleren en implementeren
Lang niet alle technologie die aantoonbaar effectief is, wordt ook optimaal ingezet in de zorg. Daarom stimuleren wij, zowel met onze programma's als in onze subsidievoorwaarden, de implementatie en opschaling van technologie in de thuissituatie en in verschillende zorgsectoren. Zorg voor innoveren helpt om zowel zorg- en welzijnsorganisaties als ondernemers hierin de weg te wijzen.

AI-specialist Jessica Workum: 'AI in de zorg biedt veel kansen, maar veiligheid staat voorop.' Bekijk de video op YouTube.

© Arenda Oomen

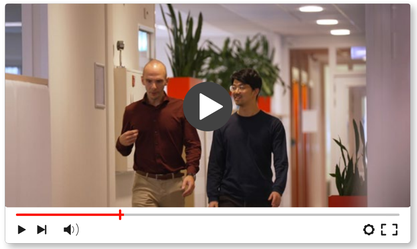
7.2. Gegevensuitwisseling en data

Data-infrastructuren en gegevensuitwisseling
De uitwisseling van data biedt kansen voor zorginnovatie en wetenschappelijk onderzoek. In de zorg kan gegevensuitwisseling de onderlinge samenwerking bevorderen, bijvoorbeeld rond het levenseinde. Samenwerking tussen professionals vraagt ook om goede afspraken over privacy en gegevensdeling, zeker als zorg, veiligheid en sociaal domein soepel willen samenwerken.

Daarnaast kan uitwisseling van gegevens helpen om goed voorbereid te zijn op een maatschappelijke crisis, zoals een volgende pandemie. De infrastructuren die we nu bouwen, kunnen bij een volgende crisis ook helpen om mensen en materialen optimaal in te zetten zodat de reguliere geneeskundige zorg zo goed mogelijk kan doorgaan.

Toegang tot onderzoeksdata
Data zijn de grondstof voor kennisontwikkeling, waarbij de mogelijkheden voor dataverwerking steeds verder toenemen. Veilige toegang tot de verzamelde onderzoekdata, real world data uit preventie en zorg en uit andere bronnen zoals apps moet kennisontwikkeling en -verspreiding versnellen. Toegang tot onderzoeksdata is ook belangrijk voor het borgen, verspreiden en verifiëren van projectresultaten en wetenschappelijke publicaties.

ZonMw stimuleert het vindbaar, toegankelijk, uitwisselbaar en herbruikbaar ('FAIR') opslaan van (onderzoeks)data, zodat deze begrepen en hergebruikt kunnen worden door zowel mensen als computers. Dankzij dit hergebruik levert een investering in onderzoek meer op en kan de belasting van onderzoekdeelnemers beperkt blijven.

Huisarts Maarten Homburg: 'Met de inzet van AI kunnen we data vertalen naar vroegtijdige signalering van ziektebeelden.' Bekijk de video op YouTube.

Real world data

Zorgdata en gegevens van gezonde mensen vormen een schat aan informatie voor onderzoekers op het gebied van gezondheid en zorg. ZonMw ziet veel mogelijkheden voor de inzet van zulke 'real world data', die een belangrijke aanvulling vormen op data uit klinische studies. De afgelopen jaren financierden we al verschillende onderzoeken op basis van bestaande data. Door ontwikkelingen zoals de European Health Data Space zijn er mogelijkheden om dat in de toekomst veel vaker te doen. Met hedendaagse analysetechnieken zoals machine learning maakt dit ongekende innovaties mogelijk.

Contact en colofon

Wilt u een keer verder praten over een thema? Neem dan gerust contact met ons op! Op deze pagina vindt u de contactgegevens van de betrokken clusterhoofden per onderwerp.

Colofon

Met kennis werken aan een goede gezondheid voor iedereen. Daar staat ZonMw voor.
ZonMw programmeert en financiert onderzoek en vernieuwing in gezondheid, zorg en welzijn, stimuleert kennisinfrastructuren en het gebruik van de ontwikkelde kennis. Samen met partners werkt ZonMw aan het signaleren en agenderen van kennisbehoeftes. Belangrijkste opdrachtgevers zijn het ministerie van VWS en NWO.

Auteur:	ZonMw
Redactie:	Lucinda van Ewijk – Verhagen, Pieter van Megchelen, Frank Steverink
Vormgeving:	Renée Heijkoop
Beeldredactie:	Judith Quax
Datum:	1 mei 2026

Meer weten over ons werk voor een gezonde generatie?
Fleur Boulogne,
clusterhoofd Preventie
boulogne@zonmw.nl
070 - 349 52 05

Meer weten over hoe ZonMw onderzoek stimuleert?
Ramon Roozendaal, clusterhoofd
Translationeel Onderzoek
roozendaal@zonmw.nl
070 – 349 50 97

Meer weten over passende zorg?
Mirte Brom, clusterhoofd
Doelmatigheidsonderzoek
brom@zonmw.nl
070 - 515 03 06

Meer weten over onze bijdrage aan de langdurige zorg?
Lisette van den Heuvel, clusterhoofd
Gehandicapten en Chronisch Zieken
heuvel@zonmw.nl
06 - 42 34 23 09

Meer weten over gezond en veilig opgroeien?
Mirre Hubers,
clusterhoofd Jeugd
hubers@zonmw.nl
070 - 349 51 82

Meer weten over kennis voor de ggz?
Cule Cucic, clusterhoofd
Geestelijke Gezondheid
cucic@zonmw.nl
070 - 349 51 15

Meer weten over technologie in de zorg?
Rebecca Awad, clusterhoofd
Life Sciences & Health,
awad@zonmw.nl
070 - 349 51 60

ZonMw
Laan van Nieuw Oost-Indië 334
2593 CE Den Haag

info@zonmw.nl
070 - 349 51 11

